

Agrárpolitika és agrárfejlődés Kínában

Prof. Lin Qing

Fujian Normal University of China

Fordította: dr. Udvardy Péter főiskolai docens

Bevezetés

Írásunkban a kínai agrárpolitika és agrárfejlődés hátterét, céljait, eredményeit mutatjuk be. A cikkben szólnunk a különböző földreformokról és a földtulajdon-változásokról, a földreformok a vidéki népesség életminőségére gyakorolt hatásáról, valamint a hosszú távú célokról és lehetségekről.

1. Agrárpolitika 1949-től 1979-ig

1949-től 1979-ig két nagy folyamat volt megfigyelhető: egyrészt az 1949-től 1952-ig lezajlott a földreform, mely megszüntette az addigi egyenlőtlen földtulajdonlást és kialakította a kisbirtokosok rendszerét. A másik nagy esemény a vidéken lezajló szövetkezetesítés volt 1953 és 1959 között, amikor az egyéni gazdálkodók szövetkezetekben folytatták tovább a gazdálkodást.

Az új kínai állam megalakulása után a következő szociális és gazdasági okok vezettek a földreformhoz: a politikai változások előtt a vidéki népesség 80%-a a túlélésért folytatott küzdelmet. A vidéki népesség 10%-a birtokolta a mezőgazdasági területek 53%-át, míg a szegény gazdálkodók (számarányuk kb. 52%) csak a föld 14%-ával rendelkeztek. A földbérlet díja is magas volt, a megtermelhető érték több mint fele. Ez hátráltatta a mezőgazdasági fejlődést, tehát a gazdasági fellendüléshez földreform végrehajtására volt szükség.

1952 végére a földreform nagyrészt befejeződött. A 3 év alatt közel 300 millió gazdálkodó 47 millió hektár földhöz jutott, így a földtulajdonlás igazságosabbá vált, mivel a föld tulajdonosa művelte a területet. Növekedett a termelés hatékonysága, az összes gabonatermelés az 1949. évi 113,18 millió tonnáról 1952-re ez 163,92 millió tonnára növekedett, ami 13,14% éves termésnövekedést jelent. A gyapottermelés 444 ezer tonnáról 1304 millió tonnára növekedett, ami 43,15% éves növekedést jelentett. Az olajtermelés 2564

millió tonnáról 4193 millió tonnára nőtt, ez évi 21,17%. A teljes agrártermelés értéke 32,59 milliárd júanról 48,39 milliárd júanra növekedett.

A földreform befejezése után, párhuzamosan a mezőgazdasági termelés növekedésével a gazdálkodók többségének az életszínvonala is javult. Ez újabb polarizációt eredményezett a vidéki területeken. A gazdagabb gazdálkodók elkezdtek földet vásárolni, és alkalmazni a szegényebbeket. A kínai vezetés ezen indokkal indította el a szövetkezeti mozgalmat, melyben a magántulajdont felváltotta a közös tulajdonlás. A szövetkezeti mozgalom fejlődése több lépésben történt:

- önkéntes segítség,
- egyszerű szövetkezetek,
- fejlett szövetkezetek,
- kommunák szervezeti keretek között.

Az önkéntes segítség során laza csoportok egymást segítve gazdálkodtak, a földtulajdon magánkézben maradt, szigorúan önkéntes alapon segítették egymás munkáját. Az egyszerű szövetkezetekben a földtulajdon és a termelés eszközei magánkézben voltak, a megtermelt javakat egyenlően osztották szét. Ez a forma akkor valóban a fejlődést segítette.

A fejlett szövetkezetek kialakulásakor a földmagántulajdon közösségi tulajdonná vált, a szövetkezet a földterületet együtt kezelte, csak kb. 5–10% terület maradt meg családi gazdálkodás céljára. A fejlett szövetkezetek ismételt alapjaiban változtatták meg a társadalmi viszonyokat Kínában. A gazdálkodók ügyeit a szövetkezet intézte.

A kommunák megjelenésével kialakult három tulajdonosi szint: kommuna, termelő brigád, termelő csapat, és ebben a rendszerben a földet és a termelőeszközöket ez a három típusú csoport birtokolta. Gazdálkodásukat és profitjukat külön számolták el.

Röviden összefoglalva a közösségi földtulajdonlás megszüntette a különbségeket a gazdálkodók között és munkát adott a csoport minden tagjának, biztosítva ezzel megélhetésüket. Azonban

a közös irányítás problémát jelentett a termelés megszervezése és a megtermelt áruk eladása terén. Továbbá gondot jelentett az igazságos bérezés rendszerének kialakítása, ami csökkentette a hatékonyságot.

2. Agrárpolitika 1979 után

1978-ban a gazdasági reform a vidéki területekről indult el, és ez a reform megváltoztatta a földbirtokszerkezetet is. A bevezetett egyedi szerződés/beszolgáltatási rendszerben kötelezően előre meghatározták háztartásonként a termelendő termények típusát és a kötelezően leadandó mennyiséget. A főleg maradt a termelőnél. Ezt a rendszert először a legszegényebb régiókban vezették be, majd kiterjesztették az egész országra. 1983-ra teljesedett ki ez a módszer, amely mérföldkőnek számított azért is, mivel szétválasztotta a földtulajdonlást a földhasználattól.

1983-ra az összes mezőgazdasági terület 99,5%-án az egyedi szerződés/beszolgáltatási módszer szerint folyt a termelés. E módszer alapján vált ketté a föld tulajdonlása és a földhasználat.

Az egyedi szerződéses alapon működő szolgáltatási rendszert először a szántóterületeken vezették be, majd kiterjesztették az erdőművelésre és a gyepterületekre is. Erdőművelés esetén kétféle típust különböztethetünk meg: az egyik hasonló a szántóterületek esetében alkalmazott módszerhez. E szerint háztartásonként osztották ki a használati jogot, míg a másik esetben csak néhányan kaptak erdőhasználati jogot a vidéki szövetkezeti szervezetek által lebonyolított nyilvános árverés eredményeképpen. Sok szövetkezet kiosztotta a megművelt hegyoldalakat hosszú távú használatra, és ezt a területet örökölhetővé is tették. A legelőhasználat esetében a szerződés a területet és a rajta tartott háziállatokat is érintette. A többi földhasználat esetében (pl. felszíni vizek, árterület stb.) is a nyilvános árverés alapján lehetett a használati jogot megszerezni.

Az egyedi szerződés/beszolgáltatás módszerének több előnyét is meg lehet említeni:

- *a hatékonyság növekedése*; mivel a felesleg a termelőnél maradt, így a gazdálkodók érdekelték voltak a nagyobb termés elérésében és ezáltal magasabb jövedelem elérésében;
- *nullára csökkent az ellenőrzési költség* a korábbi ellenőrzési rendszer költségeihez képest, mivel adott mennyiség leadása után a felesleg teljes egészében a termelőé maradt, tehát nem volt szükség az előírások kijátszására;
- a módszer *alkalmazkodott* az egyes térségek erőforrás hozzáférései, szociális- és gazdasági lehetőségeihez.

Kína népességének döntő hányada (körülbelül 900 millió ember az 1,3 milliárdból) vidéken él, ahol a megélhetés kizárólagos forrása a föld, ami miatt a legfontosabb alapelv a gazdálkodók igényeinek figyelembevétele.

Mivel az egyedi szerződés/beszolgáltatás módszere a fenti elő-

nyöket hozta magával, a mezőgazdasági termelés gyorsan növekedett 1978 és 1984 között. Kína gabonatermelése hét éven keresztül folyamatosan növekedett 280 millió tonnáról 410 millió tonnára, ami évi 5,35% növekedést jelent. Az IMF elemzése szerint a növekedés 3/4-ed részben a fenti módszer miatt következett be.

Az egyedi szerződés/beszolgáltatás módszerének több hátránya is volt:

- romlott a földek minősége,
- szétaprózott volt a birtokszerkezet,
- a parcellakialakítás folyamatosan változott a családok lélekszámváltozásával,
- előtérbe került a rablógazdálkodás.

A gazdálkodók folyamatosan keresték az új lehetőségeket a hatékonyabb földhasználatához. Az egyedi szerződések rendszerét ötvözték a mezőgazdasági területek piacának megnyitásával, ami a mezőgazdasági erőforrások hatékonyabb felhasználását eredményezte, és ez magával hozta a földbirtok politikai változásokat is; 1984-ben a kínai kormány engedélyezte a 15 évnél hosszabb időre köthető földbérleti szerződéseket. 1993-tól az első 15 év lejártá után akár 30 évre is meghosszabbítható volt a földbérlet ideje, amennyiben a gazdálkodó vállalja a mezőgazdasági

terület fejlesztését. 2002 augusztusában elfogadták a Földbérleti törvényt, amely garantálta a gazdálkodók hosszú távú földhasználati jogát, és a vidéki területek fejlődéséhez szükséges feltételeket.

A hosszú távú földbérleti szerződések rendszerre azonos feltételeket teremt a földhasználati jog adásvétele során, és egyúttal növeli a termelés hatékonyságát is.

3. Az egyedi szerződések rendszerének megváltozása

Az egyedi szerződések rendszerének bevezetése után a vidéki területek gazdasága gyorsan növekedett, azonban a fejlődés üteme eltérő volt a különböző területeken. Annak érdekében, hogy a fejlődés egységes legyen minden területen a helyi hatóságok adaptálták a földhasználati módszereket a helyi adottságokhoz. Különösen a fejlettebb keleti tengerparti területeken égetőbb szükség volt a még hatékonyabb földhasználati módszerek bevezetésére. Ezek a területek élen jártak az új, hatékonyabb földhasználati módszerek kialakításában és bevezetésében, kialakítva újabb földhasználati mintákat. A következőkben ezeket az újabb módszereket mutatjuk be.

3.1 Kétmezős rendszer

A kétmezős rendszert a 80-as években dolgozták ki, amelyben az egyedi szerződések rendszerében megművelt mezőgazdasági területet kettéosztották: a saját fogyasztásra szánt gabonaföldeket egyenlő mértékben osztották fel a gazdálkodók között. A többi területen (ún. felelős földek) megtermelt termények adókötelezettség alá estek, a földhasználatért a gazdálkodó közösség bérleti díjat fizetett. Ez magával hozta a gazdálkodás hatékonyságának növekedését és megteremtette a piaci verseny lehetőségét. A kétmezős rendszer a szántóterület használatának innovatív módja volt, amely kiemelte a mezőgazdasági terület kettős funkcióját, az önellátás és az árutermelés általi fejlődés lehetőségeit. Ez pozitívan hatott a természeti erőforrások használatának optimalizálására is. A gazdálkodók a 90-es évek elején kiszolgáltatott helyzetbe kerültek. A közösség nevében az ún. felelős földek használati jogát több alkalommal visszavették tőlük és magasabb áron újra eladták másoknak. Ennek eredményeként a gazdálkodók bizalma megrendült a kétmezős rendszer lehetőségeiben.

3.2 A falusi közösségek által művelt földek és a magángazdaságok rendszere

Az 1980-as évek közepén bizonyos fejlettebb vidéki területeken – ahonnan nagyarányú elvándorlás mutatkozott a városok irányába – a közösség garantálta az otthon maradt család gabonaellátását akkor, ha a városban munkát vállaló korábbi gazdálkodó felajánlotta földjét a közösségnek művelésre. Más gazdálkodók egymás közötti földbérleti megállapodással nagyobb területeken folytathatták a termelést.

3.3 Földbérlet és az új alapokon újra megkötött szerződések rendszere

Ebben a rendszerben a gazdálkodók a település elöljáróságtól bérlik a földet meghatározott ideig. A szerződés szerint a település közössége visszavehette a már bérbe adott területeket úgy, hogy kifizette a bérlet összegét, majd az így „visszavásárolt” területek, amelyek általában nagyobb összefüggő területté voltak összevonhatók ezeket most már a közösség újra bérbe adhatta, javítva ezzel a termelés és az erőforrás felhasználás hatékonyságát. A bérleti jog továbbadható, ezáltal létrejöhet akár a nagyüzemi mezőgazdasági termelés is.

3.4 Szövetkezeti részvényesi rendszer

A szövetkezeti részvényesi rendszer lényege az, hogy a bérleti jog helyett részvényessé vált a terület művelője. A tulajdoni és használati jog kettéválasztásával folytatódott a földhasználat koncentrációja, ami igazodott az elvándorlás által keltett hatásokhoz is. Ez a paci mechanizmusokon keresztül növelte a termelés és az erőforrások felhasználásának hatékonyságát.

A részvényesi rendszer előnyeként lehet összefoglalni, hogy

- a tulajdonosi jog egyértelművé vált, mivel az egyenlően oszlott meg a részvényesek között, magában foglalva a közösségi jogokat is;
- a tulajdonosi szemlélet erősödése előnyösen hatott a piacra;
- elfogadható volt a földhasználók számára, és csökkentette a rendszer működtetéséhez szükséges forrásigényt;
- megmaradt a családi gazdálkodás rendszere.

Összefoglalva a fenti modell javította a gazdálkodás hatékonyságát, és mivel a használati viszonyok átláthatók, így egyértelmű és hatékony

rendszer hozható létre. Ez előnyös a piac számára is, valamint segíti a mezőgazdaság fejlődését.

3.5 A „Négyféle nyitott föld” használati jogának árverési rendszere

A „Négyféle nyitott föld” rendszert a nehezen megművelhető területeken alkalmazzák (merek lejtők, kopár területek stb.). Ebben a rendszerben a vidéki település szövetkezeti bizottsága értékésíti a területeket a szövetkezet tagjainak, nem szövetkezeti tagoknak vagy nagyobb szervezeteknek. A nyertes a megállapított bérleti díj fejében 30–100 évre nyeri el a használati jogot, ezáltal használhatja vagy akár tovább is értékesítheti elnyert jogát. Ez a rendszer is javítja az erőforrás felhasználás hatékonyságát, ami igen lényeges elem a vidék fenntartható fejlődésében.

4. Összefoglalás

A cikkben megkíséreltük összefoglalni a földhasználat szerepének fontosságát a kínai gazdaság és társadalom fejlődésében. Az első fontos kérdés a történelmi háttér, célok és fejlődési folyamatok leírása, valamint a kínai földbirtokpolitika alakulása napjainkban. Ezt követően foglalkoztunk a közös tulajdon és a magántulajdon közötti átalakulás szakaszaival, a földreform folyamatával.

Az első szakaszban 1949 és 1953 között a feudális rendszer megszüntetésével kialakították az egyéni gazdálkodási struktúrát, majd 1953-tól 1979-ig a korábban magántulajdonban lévő földek közös művelésű szövetkezeti tulajdonba kerültek. Így mindenkinek lehetősége volt részt venni a közös termelésben és munkát végezni. 1979-ben újabb változás következett be a társadalmi-gazdasági reformok bevezetésével egyidejűleg. Modernizálták a mezőgazdasági termelést és bevezették a családonkénti árutermelés rendszerét. Ezáltal javult a termelés színvonala is. A földhasználati jog időtartama 1984-től 30 év, szemben a korábbi 15 év időtartammal. Az 1990-es évek végétől törvény garantálja a földhasználat folytonosságát adott helyen, ezáltal biztosítja a termelő piaci helyzetét. A jelenlegi földbirtokpolitika célja a földhasználat folytonosságának biztosítása és a földhasználók befektetési kedvének növelése. A kínai földbirtokpolitika további célja a földhasználati jog adásvételének megkönnyítése.

IRODALOM

- Lin Qing*, Study on the Problems of Land-Utilization, Beijing: China Agriculture Publishing House, Dec 2003, page1–5.
- Lin Qing*, Land System and Agricultural Sustainable Development, Beijing: China Environment Science Publishing House, Feb 2002, page78–86.
- Lin Qing*, Land System and Agricultural Sustainable Development, Beijing: China Environment Science Publishing House, Feb 2002, page103–114.
- Song Hongyuan* etc, The Development of Agriculture and Rural Economy in China since Reformation, Beijing: China Economic Publishing House, Oct 2000.
- Wang Jinxing*, The Innovation of Land System in China in a Century, Beijing: China Economic Publishing House, Feb 2001.

The Farmland Policies and Agricultural Development in China

Prof. Lin Qing

Summary

This lecture expounds the important role of the land utilization in the development of economy and society. Firstly, it describes the background, the goals, the developing process and the achievements of Chinese formulating farmland reform policies. Secondly it expounds the reasons, the process as well as policy results when the farmland was transformed into the collective ownership from private ownership formed after the land reform; Thirdly it analyzes the background, causes, contents and achievements of China's Household Contract Responsibility Policy for the farmland in rural regions. Fourthly it expounds the idea that China's Household Contract Responsibility Policy is a constantly perfect and stable process. Fifthly it summarizes innovation type and the achievements of farmland utilization pattern by suiting measures to local conditions to develop agriculture under the current farmland policy. Finally it analyzes the idea that it is necessary and reasonable for the Chinese to persist in the policy of long-term stable household contract responsibility for the farmland.